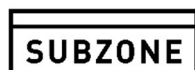

PARAINEN

NAUVON ETELÄSATAMAN MERIARKEOLOGINEN SELVITYS

PÄIVÄMÄÄRÄ	22.9.2019
VERSIO	1.1
KUVAUS	Viistokaikuluotaus ja anomalioiden arviointi
LAATIIJA	SubZone Oy: Riikka Alvik Immi Wallin Immi Wallin
YRITYKSEN EDUSTAJA	
TILAAJA	Paraisten kaupunki
TILAAJAN EDUSTAJA	Joakim Enckell

Tiivistelmä

SubZone Oy suoritti Paraisten Nauvon eteläsataman meriarkeologista selvitystä varten viistokaikuluotauksen Nauvon Kyrkvikenin alueella. Työn tilaaja on Paraisten kunta. Viistokaikuluotaus ja muu merenpohjan tutkimus suoritettiin 18.-19.9.2019. Osa alueesta tutkittiin sondaamalla merenpohjaa metallisella sonditikulla, koska ruovikon ja paksun vesikasvillisuuden takia alueen tutkiminen sukeltamalla tai viistokaikuluotaamalla ei ollut mahdollista. Meren pohja oli suurimmaksi osaksi pehmeää mutaa, jossa oli paljon kasvinjäänteitä, mutta ruovikon reunassa voitiin sondaamalla havaita paikoitellen myös soraa. Työn tarkoituksena oli paikantaa ja arvioida mahdolliset anomaliat arkeologisen kulttuuriperinnön tunnistamisen, luokittelun ja suojelun näkökulmasta. Alueelta ei havaittu merenpohjan päälle näkyviä anomalioita, mutta alueen pitkän käyttöhistorian takia on mahdollista, että pohja-ainekseen on hautautunut esimerkiksi vesikulkuneuvojen jäännöksiä.

Helsingissä 22.9.2019

Riikka Alvik, FM, meriarkeologi

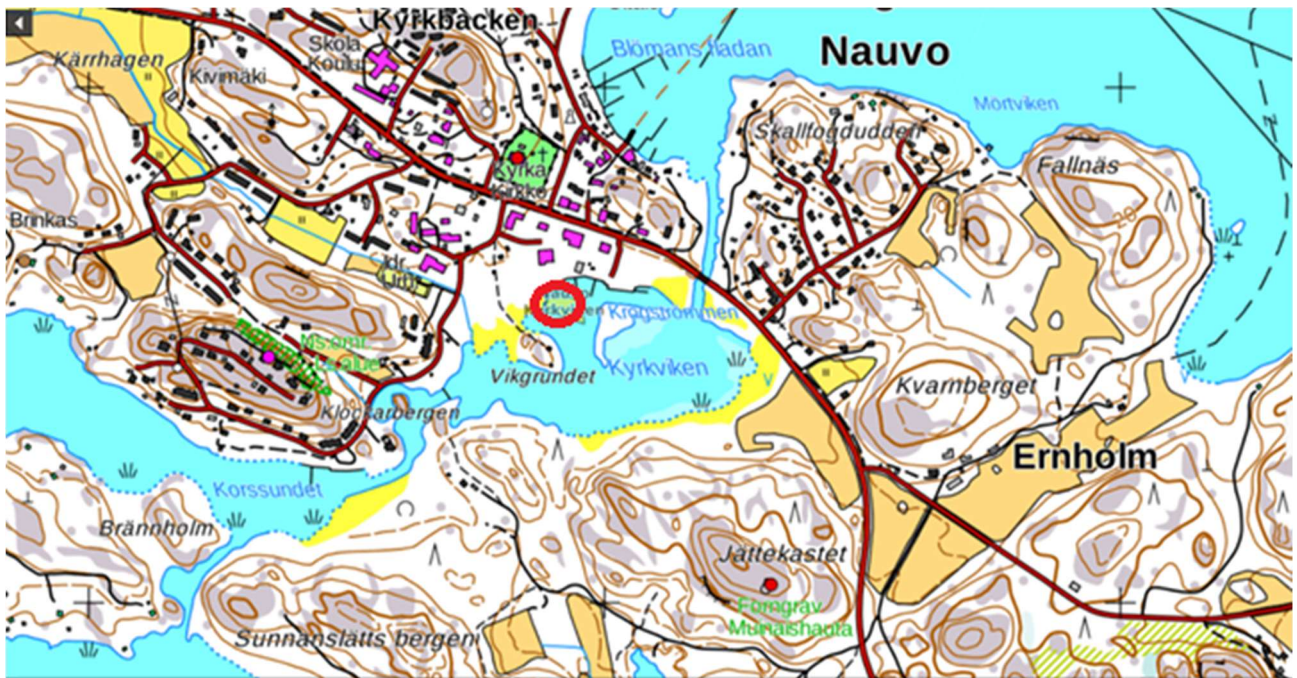
Sisältö

Tiivistelmä	2
Sisältö.....	3
Arkisto- ja rekisteritiedot	4
Yleiskartat.....	5
Tutkimusalueen kartat.....	6
Johdanto.....	7
2 Tutkimusalue	8
2.1 Tutkimusalueen sijainti ja ympäristö	8
2.2 Tutkimusalueen historia ja aiemmin tiedossa olevat muinaisjäännökset	8-9
3 Aineisto ja menetelmät	9-10
4 Tulokset ja ehdotus toimenpiteistä.....	10
Lähteet	10

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta:	Parainen
Tutkimuksen laatu:	Satama-alueen arkeologinen selvitys
Tutkimuksen syy:	Vesirakennushanke
Tutkimuksen ajankohta:	18.-19.9.2019
Peruskarttalehti:	TM35-lehtijako: Karttalehti L3312A4
Merikartta:	F28
Tutkimuslaitos:	SubZone Oy
Vastaava tutkija:	FM Riikka Alvik
Tutkimusalueen sijainti:	Nauvon eteläsatama, Torgstigen 5, 21660 Nauvo
Tutkitun alueen laajuus:	3200 m ²
Tutkimuksen tilaaja:	Paraisten kaupunki
Aikaisemmat vedenalaiset inventoinnit:	Ei ole tehty
Alkuperäinen raportti:	Paraisten kaupunki / Joakim Enckell
Kopio raportista:	Museovirasto

Yleiskartat

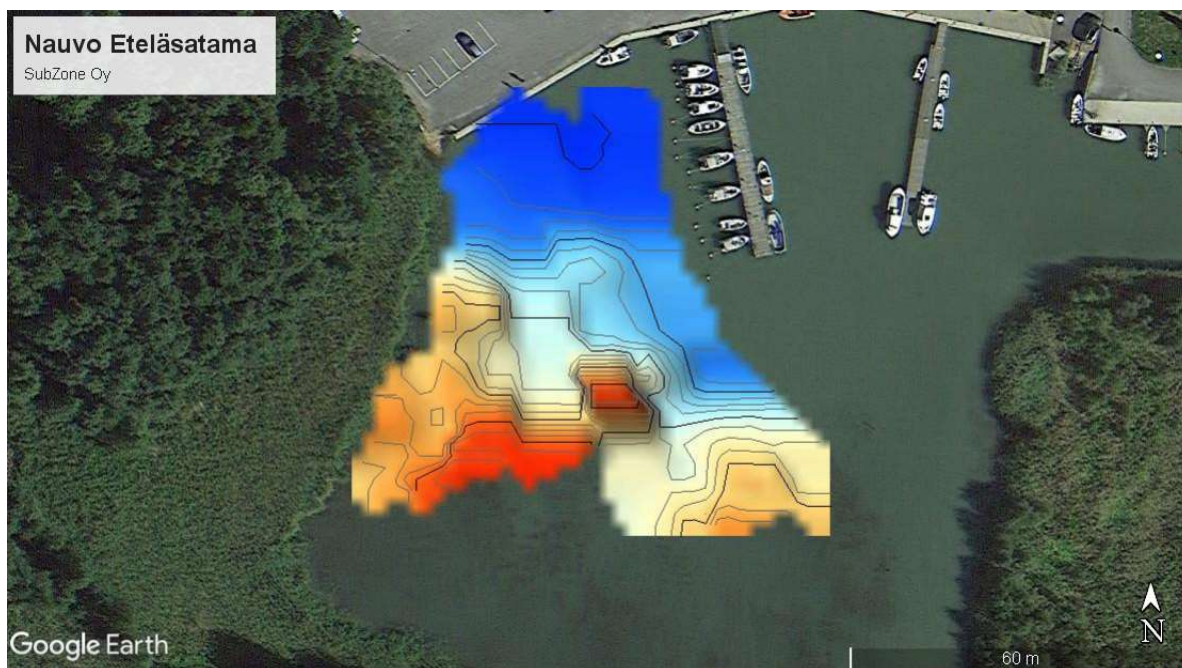

Yleiskartta 1a: Nauvon Kyrkviken, kartoitettu alue merkitty punaisella ympyrällä. Muinaisjäännökset (Nauvon kirkko ja Ernholmsberget) merkitty punaisella. Lähde: Museokartta.

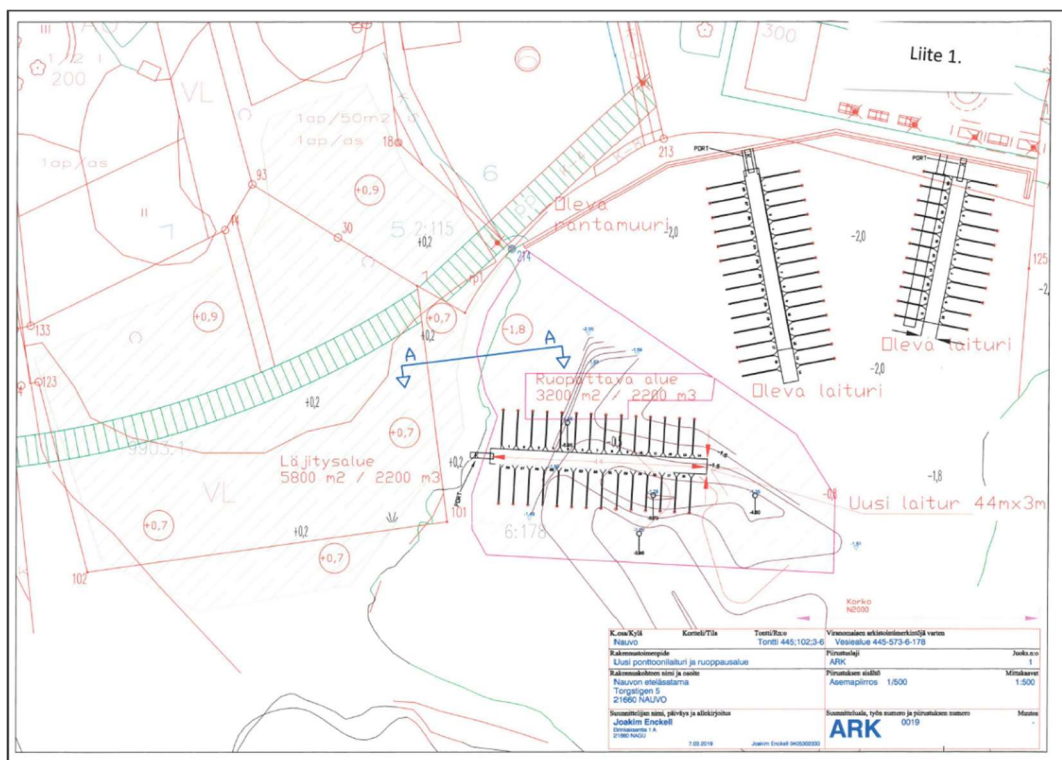

Yleiskartta 1b: Ortokuva Nauvon Kyrkvikenin alueesta. Muinaisjäännökset merkitty punaisella ja tutkimusalueen sijainti keltaisella. Lähde: Museokartta.

Tutkimusalueen kartat

Kartta 2. Tutkittu alue on merkitty karttaan syvyyskäyräkarttana. Kartta: SubZone Oy, Google Earth.

Kartta 3. Nauvon Eteläsatama, uusi ponttoonilaituri ja ruoppausalue. Kartta: Joakim Enckell, Paraisten kaupunki

1 Johdanto

Nauvon Storlandetin saaren itäpäädyssä, kirkonkylän edustalla Kirkonlahdessa sijaitsevaa Nauvon Eteläsatamaa on tarkoitus laajentaa. Alue on merkitty venesatamaksi Nauvon keskustan asemakaavassa. Satamassa sijaitsee tällä hetkellä useita eri laitureita. Nyt tehtävässä laajennuksessa satamaa syvennetään ja samalla voidaan parantaa sataman veden vaihtuvuutta. Laajentaminen edellyttää noin 3200 m² alueen laajuista ruoppausta. Ruoppausmassat läjitetään osin kaupungin omistamalle alueelle ja osin yksityiselle maa-alueelle. Alueelle rakennetaan 28 venepaikkaa sisältävä laituri.

Nauvon kirkonkylän alueella on kaksi merkittävää muinaisjäännöstä, Nauvon keskiaikainen kirkko ja pronssikautinen hauta, Ernholmsberget (kts. luku 2). Alueelta ei tunneta entuudestaan vedenalaisia muinaisjäännöksiä, mutta alueen pitkän käyttöhistorian takia sen arkeologinen tutkimuspotentiali on varsin suuri. Paraisten kaupunki tilasi alueella mahdollisesti sijaitsevien vedenalaisten muinaisjäännösten takia arkeologisen selvityksen SubZone Oy:ltä. Vastaavana tutkijana toimi FM, meriarkeologi Riikka Alvik. Immi Wallin toimi viistokaikuluotausoperaattorina ja veneen kuljettajana. Kenttätyö tehtiin 18.-19.9. 2019.

Toimenpidealueeseen liittyvä vesialue viistokaikuluodattiin kattavasti ja ruovikon reunalla sijaitsevat, luotaukselle liian matalat ja / tai vesikasvillisuutta sisältävät alueet tutkittiin sondaamalla merenpohjaa pitkällä metallitikulla. Alueen tutkimushistoria selvitettiin eri lähteistä (mm. kirjallisuus, Museoviraston rekisterit).

Nauvon kirkon alue on merkitty Museoviraston Kyppi-tietokantaan nk. RKY-alueena eli valtakunnallisesti merkittävänä

2 Tutkimusalue

2.1 Tutkimusalueen sijainti ja ympäristö

Satama sijaitsee Nauvon kirkonkylän keskustassa, kaupunkimaisessa ympäristössä. Suunnitellun uuden ponttoonilaiturin alue on ruovikon peittämää. Alueen vesisyvyys vaihtelee noin kolmesta metristä alle metriin. Hankealue sijaitsee Saaristomeren biosfäärialueella. Tutkimusalueella tai sen lähistöllä ei ole luonnonsuojelu-, Natura- tai pohjavesialueita. Satamassa sijaitsee tällä hetkellä useita eri laitureita. Lahdenpoukamassa sijaitseva satama-alue on ollut pitkään venesatamakäytössä ja sitä on aikojen saatossa muokattu, eli merenpohja ei ole koskemattomassa tilassa (Ks. kartta 2.).

Tulevan ponttoonilaiturin sijaintipaikka kuvassa oikealla sataman rantamuurilta kuvattuna.

2.2 Tutkimusalueen historia ja aiemmin tiedossa olevat muinaisjäännökset

Nauvon Kyrkvikenin ympäristössä ei ole tehty aiemmin vedenalaista kartoitusta tai muuta meriarkeologista tutkimusta. Alueelta ei tunneta vedenalaisia muinaisjäännöksiä.

Paraisten Nauvon Kyrkviken läheisyydessä on yksi Suomen keskiaikaisista kirkkoista, Pyhälle Olaville omistettu Nauvon kirkko (muinaisjäännöstunnus 1000014801, rakennusperintökohde 200883). Kirkonkylä sijaitsee yhdellä alueen suurimmista saarista, Storlandetilla. Ensimmäiset maininnat kirkosta ovat jo 1300-luvulta, mutta kirkko on rakennettu todennäköisesti 1440-luvulla. Kirkon pilareissa ja seinissä säilyneet maalausten jäänteet ja ovelliset penkkikorttelit ovat peräisin 1600-luvulta. Kirkkoa on aikojen kuluessa uudistettu ja muutettu, mm. runkokuoneen pohjoisseinässä oleva rakennus, nk. pikkukirkko on rakennettu ilmeisesti 1600-luvun puolivälin tienoilla. Kellotapuli valmistui vuonna 1751 ja kirkkotarhaan johtava porttihuone vuonna 1767. Näiden välissä oleva 1700-luvun lopulla rakennettu hautakappeli on alun perin

kuulunut Finckenbergin suvulle ja muutettu myöhemmin siunauskappeliksi. Kirkko on suojeltu kirkkolain nojalla. Nauvon kirkon alue on merkitty Museoviraston Kyppi-tietokantaan nk. RKY-alueena eli valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Alueella on ollut asutusta jo esihistoriallisena aikana. Kirkonkylän ja Kyrkvikenin itäpuolella sijaitsee Ernholm- niminen saari, jonka keskellä on pronssikautinen hautaröykkiö Ernholmsberget (muinaisjäännöstunnus 533010008, Museoviraston muinaisjäännösrekisteri). Röykkiön halkaisija on noin yhdeksän metriä ja korkeus noin metrin. Ernholmin saaren eteläpuolella on ollut laivanrakennusta 1800-lukua varhaisemmalla ajalla. Vuonna 1638 paikalla asui Bertil Jakobsson, joka rakensi lotjan Turun laivureiden käyttöön. Nauvon alueella rakennettuja laivoja tehtiin mm. turkulaisten kauppiaiden tarpeisiin 1900-luvun alkuun saakka. 1873 rakennettu purjelaiva ”Aidin” pienoismalli on edelleen Nauvon kirkossa kirkkolaivana. (Aminoff-Winberg 2001: 83, 91-93). Alueen arkeologinen tutkimuspotentialiaali on tunnistettu jo 1800 – luvulla: Tietävästi ensimmäinen arkeologinen inventointi on tehty jo vuonna 1881. Maastokartassa paikan kohdalla on merkintä Jättekastet, jota on varsin yleisesti käytetty kuvaamaan erilaisia kiviröykkiöitä ja - latomuksia.

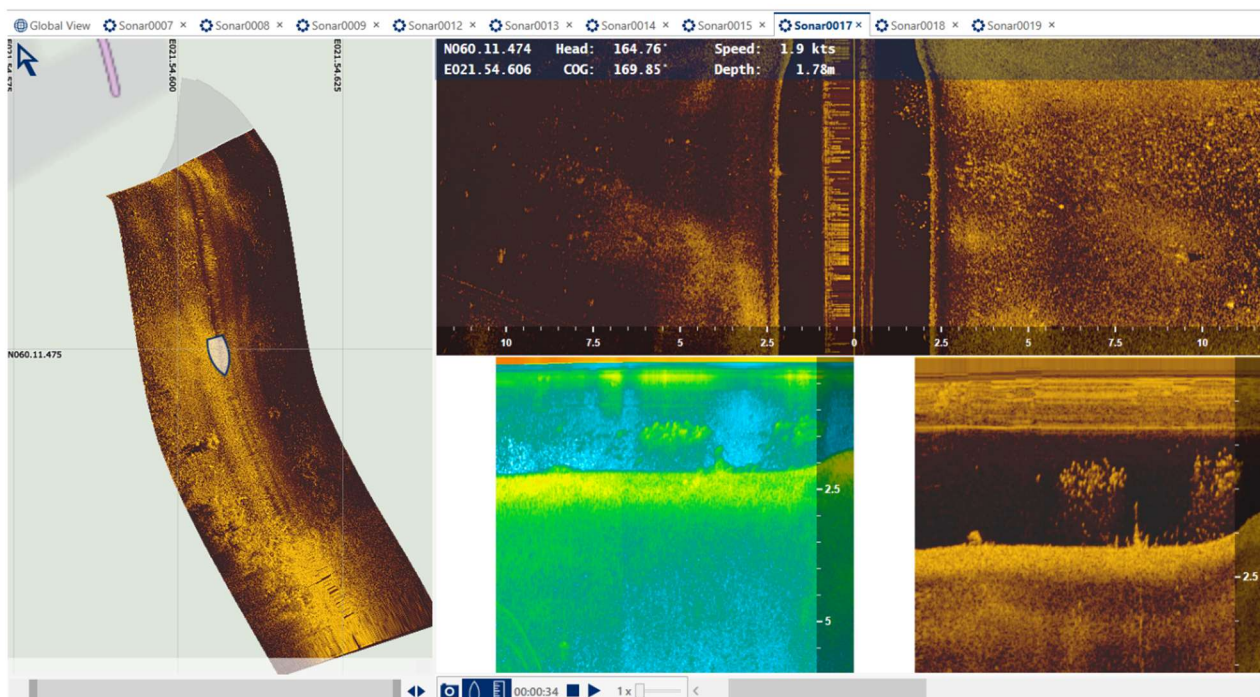
Nauvon kirkonkylän asutushistoria on pitkä. 1500-luvulla tiedetään kylässä olleen kolme taloa. Nauvosta on purjehdittu Tukholmaan, Gdanskiin (ent. Danzig) ja Tallinnaan kirjallisten lähteiden mukaan ainakin jo 1400-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Tukholmaan vientiin 1700-luvulla mm. kalaa (silakkaa, turskaa, lihaa, voita, halkoja ja jopa eläviä eläimiä, ja ulkomaisista satamista tuotiin takaisin mm. suolaa, rautaa, tupakkaa ja hampppua. 1600-luvulla saariston tuotteista sai paremman hinnan Tukholmassa kuin Turussa. 1800-luvun alussa Nauvossa oli lähes 600 erilaista alusta aina kirkkoveneistä laivoihin. Vallan vaihduttua vuonna 1809 purjehdukset jatkuivat Tukholmaan, mutta nyt myös venäläisiin satamiin. Tämän myötä tuli myös uusi byrokratia: matkoja varten täytyi hankkia passi. Vuonna 1810 passi oli myönnetty 57:lle kuutille, jotka purjehtivat kotimaisten satamien lisäksi Tukholmaan ja Tallinnaan. 1830-luvun koleraepidemia Tukholmassa vaikutti myös purjehdukseen: Tukholman sijaan suunnattiin itään, mm. Tallinnaan, Pietariin ja Pärnuun ja matkoja tehtiin myös Saksaan. 1800-luvulla Nauvo oli Suomen suurimpia purjehduspitäjiä. 1900-luvulle tultaessa höyrylaivat ja tieverkon kehittyminen muuttivat liikkumista merellä ja maalla. (Aminoff 2001: 77-87). 1950-luvulla rakennettu Saaristotie kulkee kylän kautta ja taloa ja se oli 1960-luvulle saakka keskeinen satamapaikka suojaisten lahtiensa takia. Nykyään perinteiset elinkeinot, kuten maanviljelys ja kalastus ovat vähentyneet ja vaihtuneet matkailuelinkeinoihin.

3 Aineisto ja menetelmät

Toimenpidealueeseen liittyvä vesialue viistokaikuluodattiin kattavasti ja ruovikon reunalla sijaitsevat, luotaukselle liian matalat ja / tai vesikasvillisuutta sisältävät alueet tutkittiin sondaamalla merenpohjaa 2,5 metriä pitkällä metallitikulla. Alueen tutkimushistoria selvitettiin eri lähteistä (mm. kirjallisuus, Museoviraston rekisterit). Paksun ruovikon keskelle ei päästy.

Noin 3200 m² laajuinen alue on vesisyvyydeltään hyvin matala syvyyden vaihdellessa noin 2,9 metristä alle metriin (noin 80 cm). Satama-alueella kasvava vesikasvillisuus (ahvenvita ym.) häytti jonkin verran luotausta, mutta siitä huolimatta alue voitiin tutkia luotaamalla ja sondaamalla pohja-aineksen päällä olevien anomalioiden osalta. Tutkimusalueelta ei havaittu vedenalaisia muinaisjäännöksiä tai muita anomaliaita.

Viistokaikuluotauksessa käytettiin Simrad - viistokaikuluotain laitteistoa ja luotaustaajuutena 455 kHz, sekä 800 kHz. Viistokaikuluotausaineiston analysoinnissa käytettiin ReefMaster jälkikäsitteilyohjelmaa.

Kuva 1. Viistokaikuluotausdataa tutkimusalueelta, jossa näkyy runsasta vesikasvillisuutta.

4 Tulokset ja suositus toimenpiteiksi

Tutkimusalueelta ei havaittu muinaisjäännöksiä tai muita anomaliaita, joten tarkempaa tutkimusta ei tarvita. On kuitenkin mahdollista, että esimerkiksi vesikulkuneuvojen jäännöksiä tai vanhojen laitureiden rakenteita on voinut vajota pohja-aineksen sisään. Ennen ruoppauksen aloittamista ruoppaaja on syytä ohjeistaa niiden varalta, ja mikäli ruoppauksen yhteydessä havaitaan esimerkiksi puisia rakenteita tai niiden osia, tulisi työt keskeyttää ja ilmoittaa asiasta työmaan johdolle, ja ilmoittaa asia edelleen Museovirastolle.

Lähteet:

Aminoff – Winberg, Johanna 2001: Nagu sockens historia II. Åbo.

Fagerlund, Rainer; Nikula, Sigrid; Granström, Thor; Naert, Aino; Björkblad, Dido 1992: Nagu sockens historia I. Åbo.

Hiekkanen, Markus 1994: The Stone Churches of the Medieval Diocese of Turku. A Systematic Classification and Chronology. Vammala.

Internet-lähteet:

Museoviraston muinaisjäännösrekisteri www.kyppi.fi

Ernholmsberget muinaisjäännösrekisterissä: www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.533010008

Nauvon kirkonkylä ja kirkko: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1792